

Н. М. Попадинець

Суть механізму реалізації регіональної структурної політики

Визначено, що для вирішення протиріч у сучасній економіці необхідний особливий механізм узгодження, який забезпечив би необхідний захист і реалізацію економічних інтересів усіх суб'єктів економічних відносин, стійкий та ефективний соціально-економічний розвиток регіонів і держави загалом. Встановлено, що метою регіональної структурної політики є створення умов для успішного входження у ринок усіх зацікавлених суб'єктів підприємництва з урахуванням територіальної та економічної специфіки регіону, стратегічних напрямів розвитку країни. Узагальнено програми реалізації регіональної структурної політики та побудовано механізм реалізації регіональної структурної політики, визначено інструменти її реалізації. З'ясовано, що основою всієї сукупності соціально-економічних відносин, пріоритетом розвитку господарської системи і фактором забезпечення стійкості є ефективна структурна регіональна політика держави.

Ключові слова: механізм, потенціал регіону, програми регіональної структурної політики, регіональна структурна політика, стратегічне управління.

Глобальною метою стратегії соціально-економічного розвитку України є поліпшення якості життя населення. Для її досягнення необхідно забезпечити гідні життєві стандарти, формування демократичної унітарної держави, створення ефективної конкурентоспроможної економіки у світовому співтоваристві.

У сучасних складних соціально-економічних і політичних умовах розвитку України, під заклики до федералізму та розколу держави, виборювання регіонами розширених прав господарювання не тільки у політичному плані, але й в економічному важливе значення має відігравати формування та розвиток не тільки державної, але й регіональної структурної політики.

Проблемам розвитку регіональної структурної політики присвячені роботи таких вітчизняних дослідників: С. О. Білої, П. Д. Дудкіна, М. О. Кобзистого, Ю. А. Макогона, В. В. Паппа, Т. П. Шинкоренко, О. В. Шевченко та ін.

Проте попри значну кількість публікацій з цієї проблематики, у вітчизняній теорії та практиці не має сформовано чіткого механізму реалізації регіональної структурної політики.

Метою дослідження є встановлення суті механізму реалізації регіональної структурної політики та визначення напрямів її реалізації.

Перехід економіки до ринкової системи господарювання знизив роль держави в галузевому управлінні, однак на регіональному рівні ця роль має не тільки зберігатися, але й підвищуватись. Регіонально-управлінські функції виконуються в різних сферах (сектор послуг, соціальне забезпечення, використання природних ресурсів, проблеми безробіття, екологія, наслідки ринкової деформації господарства тощо).

Основне завдання розвитку регіонів у сучасних умовах згідно із підписаними домовленостями про асоціацію з ЄС полягає у забезпеченні умов для орієнтації економіки на перебудову структури і поступове зростання виробництва, досягнення економічного та соціального прогресу. Це означає реалізацію найважливіших вимог економічних і соціальних законів регіонального розвитку та послідовної ефективної регіональної структурної політики.

Основною послідовністю дій, що мають бути враховані при розробці оптимальної структурної політики для кожного конкретного регіону, є:

1. Визначення економічного потенціалу регіону:
 - трудовий (статеві-віковий склад, освітньо-кваліфікаційний рівень);
 - природний (земельні ресурси, корисні копалини, можливість і ступінь розробки їх родовищ, рослинні масиви);
 - капітальний (наявність і стан виробничих фондів).
2. Розподіл усіх галузей, що функціонують, на групи за сировинною ознакою:
 - базуються на місцевих ресурсах;
 - базуються на місцевих і привізних ресурсах. Тут слід виділити окремо групу галузей, що мають можливість часткового переходу з привізних ресурсів на місцеві, і галузі, що не мають такої можливості;
 - базуються на привізних ресурсах.
3. Виявлення взаємозв'язків між галузями та регіонами для виділення блоків пріоритетного розвитку (точок економічного зростання). Особливу увагу слід приділити взаємозв'язкам галузей, що працюють на місцевих ресурсах і частково на привізних, а також традиційно сформованих напрямках діяльності регіону.

В основі регіональної структурної політики має бути стратегія економічного зростання, що базується на конкурентних перевагах регіону і спрямована на формування галузей економіки, що забезпечують зростання виробництва у регіонах [1].

Для реалізації стратегії регіональним органам управління спільно з бізнесовими структурами необхідно сформувати механізм реалізації регіональної структурної політики.

У цьому контексті під механізмом реалізації регіональної структурної політики ми маємо на увазі сукупність методів і засобів впливу на економічні процеси задля реформування галузей та окремих виробництв на інноваційній основі [2], що забезпечить модернізацію конкурентоспроможної економічної системи регіону.

Отже, механізм реалізації регіональної структурної політики включає в себе цілі, завдання, стратегії реформування, різні програми та заходи, реалізовані системою інструментів.

Механізм реалізації регіональної структурної політики становить собою систему взаємодії суб'єктів управління регіональних органів влади та бізнес-середовища [3], що визначають формування конкурентоспроможної економіки на основі комплексу засобів (інструментів) і дій (програм), виходячи із стратегічних цілей і завдань, а також узгодження інструментів і програм, подальшого моніторингу реалізації регіональної структурної

політики, що забезпечує зворотний зв'язок з системою. Основною відмінною ознакою запропонованого механізму є об'єднання коштів і дій усіх рівнів управління і бізнес-середовища, що акумулюють у собі реалізацію закону синергії, що дозволяє забезпечити найбільш ефективний, збалансований, інноваційний розвиток економіки з дотриманням інтересів комплексного розвитку території.

При розробці механізму регіональної структурної політики, на наш погляд, доцільно виробити такі напрями її реалізації:

- на основі чинників, що характеризують положення регіону, аналізу конкурентоспроможності галузей економіки, розташованих на території суб'єкта регіону, визначаємо стратегічні зони господарювання (бажано в кожній території муніципального утворення) регіонального значення, що є найбажанішими для регіону об'єктами обслуговування базовими (традиційними) галузями економіки;
- визначаються потенційно конкурентоспроможні базові галузі господарської системи регіону, а також підприємства виробничої та соціальної інфраструктури, необхідні для задоволення попиту на товари і послуги як для населення, так і для новоствореного бізнесу;
- вивчаються зони ресурсів усіх видів, якими володіє регіон, і можливості використання ресурсів, що є за межами області і є доступними для використання задля забезпечення ефективного функціонування потенційно конкурентоспроможних базових (традиційних) галузей регіональної економіки та галузей виробничої та соціальної інфраструктури;
- для забезпечення обраних галузей (виробництва) при нестачі власних ресурсів визначаємо зовнішні доступні зони стратегічних ресурсів, наявні в сусідніх регіонах;
- розробляються індикативні стратегічні плани розвитку базових (традиційних) та інфраструктурних підприємств, галузей регіональної господарської системи і визначається взаємодія з внутрішніми і зовнішніми агентами-постачальниками ресурсів;
- при розробці індикативних планів, реалізації проектів і програм враховуються можливі ризики впливу на економічну політику регіону зовнішнього середовища;
- формуються заходи (програми) економічної і законодавчої підтримки органами управління регіону процесу досягнення встановлених орієнтирів економічного розвитку комплексів виробництва, галузей, їх взаємодії на внутрішніх і зовнішніх ринках.

На рис. 1 нами запропоновано напрями реалізації регіональної структурної політики, у яких передбачаються основні програми реформування і розвитку галузей економіки, що забезпечують конкурентні переваги регіону.

Метою регіональної структурної політики є створення умов для успішного входження в ринок усіх зацікавлених суб'єктів підприємництва з урахуванням територіальної та економічної специфіки регіону, стратегічних напрямів розвитку країни.

Стратегічними завданнями регіональної структурної політики є:

- визначення регіональних переваг економічного і соціального розвитку, що мають враховуватись при реалізації інноваційної, інвестиційної та зовнішньоекономічної політики держави;

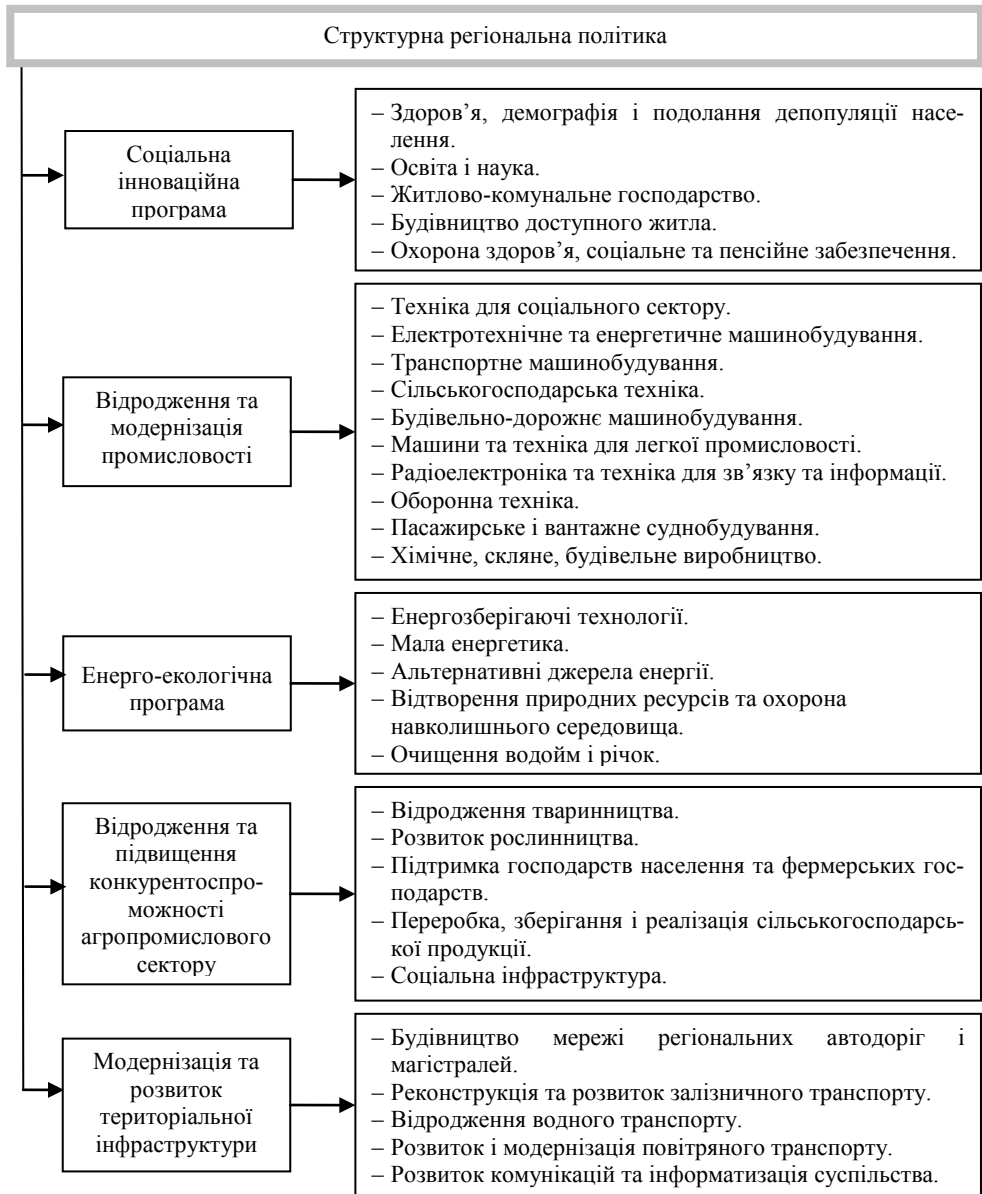

Рис 1. Програми реалізації регіональної структурної політики

Авторська розробка

- формування стійкої господарської системи, що забезпечує інноваційну та конкурентоспроможну економіку регіону;
- реалізація регіональних програм в умовах взаємної участі приватних інвесторів і державних вкладень;
- визначення системи ефективних інструментів формування стійкої економічної системи регіону.

Інститути управління (органи регіональної влади), висловлюючи зацікавлення щодо розвитку економічного потенціалу регіону, підвищення

рівня добробуту населення, спільно з наукою визначають стратегічні орієнтири інноваційної політики та через законодавчі та фінансові інститути з урахуванням інтересів бізнесу можуть організовувати розроблення та впровадження інноваційних технологій на основі інвестицій [4]. Бізнес розвиватиме інтегровану економіку, забезпечуватиме випуск конкурентоспроможної продукції та надаватиме якісні послуги для задоволення попиту різних споживачів, одночасно формуючи стійку бюджетну складову регіону. Для стимулювання інноваційної активності бізнесу органи управління через відповідні інститути мають формувати ефективну фінансово-кредитну і податкову політику, що забезпечуватиме розвиток економіки з впровадження інноваційних програм і масштабних інвестицій. Для цього необхідне:

- створення ефективної фінансово-кредитної системи з наданням кредитів з відсотковою ставкою, що застосовується в розвинених державах, тобто що не перевищує 1-2%, а по найзначущіших програмах – безвідсоткові. На наш погляд, це набагато ефективніше за практику субсидування процентних ставок (вона більше провокує на корупційні відносини між владою і бізнесом);
- зниження податкового тягаря в частині сплати ПДВ і податку на прибуток до мінімуму, а в низці пріоритетних і стратегічних програм зняти повністю податкові бар'єри. За згодою суб'єктів вивільняються кошти і спрямовуються на розвиток бізнесу, що впроваджує науково-технічні розробки, забезпечує зайнятість населення, формує конкурентоспроможну економіку;
- пріоритетними в умовах економічної кризи для першочергових вкладень в інноваційні та інвестиційні проекти варто виділити галузі економіки, що виробляють засоби виробництва (обладнання, техніка) [6]. Це вирішить у найкоротші терміни проблему заміни техніки на сучасне обладнання для прискореного розвитку галузей, що виробляють предмети споживання і різні послуги для економічного сектору і населення.

На рисунку 2 представлені елементи механізму реалізації регіональної структурної політики.

Успішна реалізація механізму регіональної структурної політики забезпечується на основі цільового стратегічного управління розвитком області, що припускає наявність різних інструментів з модернізації та розвитку господарської системи.

Механізм реалізується через набір різних інструментів, що забезпечують виконання регіональної структурної політики. Ми вважаємо, що найдоцільніше використовувати такі інструменти реалізації структурної політики в регіоні, роль і значення яких на певних етапах модернізації економіки може істотно змінюватись:

- податкові інструменти – встановлення податкових платежів і податкових пільг, що визначають податкову систему регіону і режим оподаткування господарської діяльності, стимулюючи її розвиток;
- бюджетні (трансферні) інструменти включають у себе механізми формування і використання державних фінансових ресурсів, їх перерозподілу на регіональному і муніципальному рівнях, а також між галузями господарської системи;

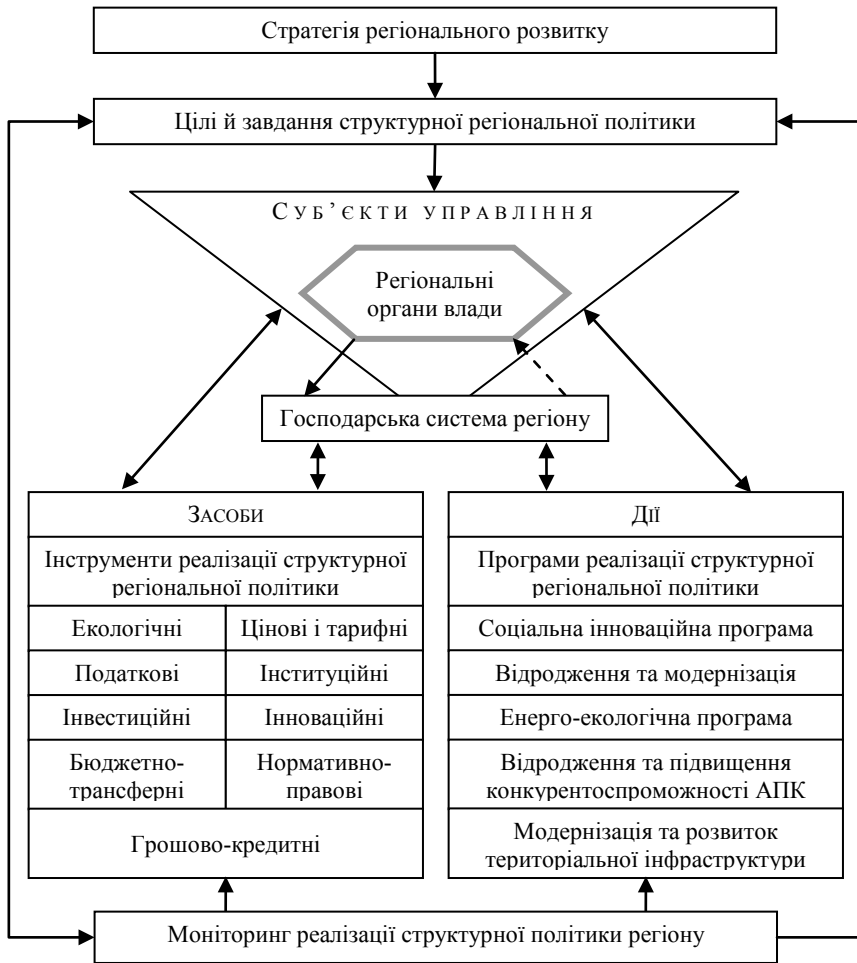

Рис. 2. Механізм реалізації регіональної структурної політики

Авторська розробка.

- цінові (тарифні) інструменти – принципи визначення державного регулювання цін і тарифів, способи і форми цього регулювання;
- інвестиційні інструменти – заходи підтримки інвестиційної активності суб'єктів господарювання, критерії та методи розподілу бюджетних капіталовкладень;
- інноваційні інструменти – програми впровадження науково-технічних досягнень у територіально-галузеву господарську систему регіону, що забезпечує конкурентоспроможність економіки;
- грошово-кредитні інструменти – сукупність кредитних відносин і методів надання кредитів у грошовій чи іншій формі на умовах вигідності і зворотності;
- інституційні інструменти – методи і форми приватизації та реорганізації відносин власності, управління державною власністю, взаємодії з приватним сектором економіки регіону;
- законодавчі – заходи, що регламентують нормативно-правові відносини органів влади та бізнесу;

– екологічні інструменти – збереження і поліпшення природно-ресурсного потенціалу, зниження рівня забруднення територій, створення екологічно чистих виробництв.

Усі перелічені інструменти сприятимуть застосуванню механізму реалізації структурної політики регіону та забезпечуватимуть модернізацію економіки в умовах взаємодії влади, бізнесу і спільноти.

Отже, механізм реалізації регіональної структурної політики становить собою систему взаємодій суб'єктів відносин через різні економічні, законодавчі, фінансові, наукові, владні та інші інститути, що впливають на реформування господарської системи за допомогою різних інструментів, забезпечують формування високо конкурентної та інноваційної економіки регіону.

Список використаних джерел

1. Механізми формування регіональних пріоритетів розвитку / за ред. С. О. Білої. – К. : Національний інститут стратегічних досліджень, 2013. – 88 с.
2. Регіональний вимір соціально-економічного розвитку і засади нової регіональної політики / за ред. С. О. Білої. – К. : Національний інститут стратегічних досліджень, 2013. – 82 с.
3. Дудкін П. Д. Структурні трансформації розвитку регіональної економіки та їх інституційне забезпечення / П. Д. Дудкін, О. П. Дудкіна // Галицький економічний вісник. – 2010. – №4 (29). – С. 92-97
4. Popadynets N. State structural policy: basic directions of its implementation / I. Storonyanska, N. Popadynets // *Developmental challenges of the economy and enterprises after crisis*. – Krakow, 2014. – P. 25-32.
5. Кобзистий М. О. Інституціональні умови реалізації структурних зрушень у трансформаційній економіці / М. О. Кобзистий // *Науково-технічна інформація*. – 2005. – №2. – С. 34-38.
6. Структурні зміни та економічний розвиток України : монографія / за ред. Л. В. Шинкарук ; Інститут економіки та прогнозування НАН України. – К., 2011. – 696 с.

References

1. Bila, S. O. (Ed.). (2013). *Mekhanizmy formuvannya rehional'nykh priorytetiv rozvytku [Mechanisms of formation of regional development priorities]*. Kyiv: National Institute of Strategic Studies. [In Ukrainian].
2. Bila, S. O. (Ed.). (2013). *Rehional'nyy vymir sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku i zasady novoyi rehional'noyi polityky [Regional dimension of socio-economic development and principles of the new regional policy]*. Kyiv: National Institute of Strategic Studies. [In Ukrainian].
3. Dudkin, P. D., & Dudkina, O. P. (2010). *Strukturni transformatsiyi rozvytku rehional'noyi ekonomiky ta yikh instytutsiyne zabezpechennya [Structural transformations of the regional economy development and its institutional support]*. *Halyts'kyi ekonomichnyy visnyk – Galician Economic Bulletin*, 29(4), 92-97. [In Ukrainian].
4. Storonyanska, I. Z., & Popadynets, N. M. (2014). State structural policy: basic directions of its implementation. In *Developmental challenges of the economy and enterprises after crisis*: (pp. 25-32). Krakow. [in English].
5. Kobzystyy, M. O. (2005). *Instytutsional'ni umovy realizatsiyi strukturnykh zrushen' u transformatsiyiny ekonomitsi [Institutional conditions of realization of structural changes in the transformation economy]*. *Naukovo-tekhnichna informatsiya – Scientific and Technical Information*, 2, 34-38. [In Ukrainian].
6. Shynkaruk, L. V. (Ed.). (2011). *Strukturni zminy ta ekonomichnyy rozvytok Ukrayiny [Structural changes and economic development of Ukraine]*. Kyiv: Institute for Economics and Forecasting of Ukrainian NAS. [In Ukrainian].

Popadynets N. M. The essence of the mechanism for the implementation of regional structural policy.

In paper was determined that the for resolving of conflicts in the modern economy special coordination mechanism is needed that would provide the necessary protection and realization of economic interests of all economic subjects as well as sustainable and effective social and economic development of the regions and the state as a whole. Was established that the purpose of regional structural policy is to create conditions for successful entry into the market of all interested entities on the basis of territorial and economic specificity of the region, strategic areas of development of country. It was found that the strategic objectives of regional structural policy are: identification of regional advantages of economic and social development that should be considered when implementing innovative, investment and foreign economic policy; formation of a stable economic system that provides innovative, competitive economy of the region; implementation of regional programs in terms of mutual participation of private investors and public investment; definition of the system of effective instruments of formation of a stable economic system of the region. Programs of realization of regional and structural policy are generalized and structural policy implementation mechanism of regional structural policy is built. Instruments of realization of regional structural policy are determined. It is shown that the basis of of the totality of social and economic relations, the priority of the economic system development and maintenance of stability factor is an effective structural regional policy. It is established that the successful implementation mechanism of the regional structural policy is provided on the basis of targeted and strategic development management of region, that presupposes the existence of different tools for modernization and development of the economic system. The mechanism of realization of regional structural policy is a system of management interactions of regional authorities and business environment that determine the formation of a competitive economy based on complex tools (instruments) and actions (programs), based on the strategic goals and objectives, and alignment tools and programs and further monitoring of realization of regional structural policy that provides feedback to the system. The main distinguishing feature of the proposed mechanism is consolidation of funds and actions of all levels of management and business environment, hat accumulate the implementation of the law of synergy that allows for the most efficient, balanced, innovative economy in the interests of complex development of the territory. The mechanism is implemented through a set of different tools (tax instruments, budget (transfer), price (tariff), investment tools, innovative, monetary, institutional, legal and environmental instruments) to ensure compliance of regional structural policy. We believe that the most appropriate is to use tools of implementation of structural policy in the region, the role and importance of which at certain stages of the modernization of the economy can change significantly.

Key words: mechanism, potential of region, programs of regional structural policy, regional structural policy, strategic management.

Попадинец Н. Н. Суть механизма реализации региональной структурной политики.

Определено, что для разрешения противоречий в современной экономике нужен особый механизм согласования, который обеспечил бы необходимую защиту и реализацию экономических интересов всех субъектов экономических отношений, устойчивое и эффективное социально-экономическое развитие регионов и государства в целом. Установлено, что целью региональной структурной политики является создание условий для успешного вхождения в рынок всех заинтересованных субъектов предпринимательства с учетом территориальной и экономической специфики региона, стратегических направлений развития страны. Обобщено программы реализации региональной структурной политики и построено механизм реализации региональной структурной политики. Определены инструменты реализации региональной структурной политики. Выяснено, что основой всей совокупности социально-экономических отношений, приоритетом развития хозяйственной системы и фактором обеспечения устойчивости является эффективная структурная региональная политика государства.

Ключевые слова: механизм, потенциал региона, программы региональной структурной политики, региональная структурная политика, стратегическое управление.

Попадинець Назарій Миколайович – кандидат економічних наук, молодший науковий співробітник відділу регіональної економічної політики Інституту регіональних досліджень НАН України (e-mail: popadynets.n@gmail.com).

Надійшло 08.07.2014 р.